
Svend Aage Hansen, Vandel Savværk, fortæller fra Vandel.

En frygtelig sygdom

Beretningen om, hvad man i det forrige århundrede gjorde for at afbøde tuberkulosens kvaler:

I den første tredjedel af 1900-årstallet, hvor den frygtelige sygdom – tuberkulosen - florerede overalt i Danmark. Folk, der fik denne sygdom, hostede forpint deres lunger op i småstykker – iblandet deres eget blod. Hvorefter de som regel gik en sikker og pinefuld død i møde.

Dette fænomen havde man ingen våben imod, førend der blev opfundet en vaksine. Herefter blev alle vaksineret, og så var det slut – men kun her i Danmark. Grønlænderne skulle nu hele denne prøvelse igennem, og der døde rigtig mange af dem af denne frygtelige sygdom. I dag bliver man vistnok overhovedet ikke vaksineret mere, da man betragter sygdommen for ophørt.

I Vandel gjorden den daværende læge, doktor Heiberg, ét i vores øjne desperat forsøg - ikke på at helbrede denne sygdom, for den var så godt som uhelbredelig; men for i det mindste at lindre symptomerne. Rige folk, der fik sygdommen kunne tage ned til Alperne og her bo på dertil indrettede kurhoteller. Den tynde og rene luft her lindrede trykket på de forpinte lunger. Men det var jo en dyr affære, som ikke mange havde råd til.

Der blev også her i landet oprettet sanatorier. Disse skulle helst ligge i nærheden af kysterne for at få gavn af den rene luft fra havet. Doktor Heiberg kendte godt disse tiltag; men de var jo vanskelige at praktisere i Vandel området. Han fandt da på følgende: I det sydøstlige hjørne af det nuværende Vandel Savværks have – kun ca. 50 meter fra den historiske Sveltegyde. Dette areal hørte på det tidspunkt til doktorens have og blev først senere købt af min bedstefar, Marius Hansen. Dette kunne lade sig gøre, da doktoren måske manglede lidt likvid kapital, og der blev så også lidt mindre have at holde for ham.

Altså på dette areal - der jo lå ud mod det nuværende flyveplads, og der var i øvrigt ingen huse bygget på Møllegårdens jord, der lå lige syd for haven - her kunne vinden, der jo for det meste her til lands kommer fra sydvest, rigtig florere, og masser af frisk luft strømmede op over den mod syd liggende Møllebakke. Doktoren lavede nu på dette areal en større, hvad der i vores øjne mest lignede en kæmpe sandkasse. Der

blev strøet sand ud og derpå anbragt liggestole, hvor han kunne ordinere de af hans patienter, der havde tuberkulose, til at anbringe nogle timer dagligt her. For at patienterne ikke skulle fryse, blev de pakket ind i tæpper. Dette var for mig et helt modigt forsøg på at opnå lidt af, hvad den rige mand kunne købe for penge, så alligevel at gøre en indsats for at den almindelige patient, som ikke havde råd til denne behandlingsform, kunne opnå lidt lindring.

På Vandel Savværk, der jo lå nærmest have til doktorens residens, betragtede man dette tiltag; men da dette jo kun lindrede og hverken helbredte eller forebyggede sygdommen, gik min bedstefar Marius og tænkte på, hvad han kunne gøre for at beskytte sin familie, der på dette tidspunkt bestod af foruden ham selv, hans kone Mette og deres tre børn, Ejnar, Harry og søsteren Magda.

Da min bedstefar Marius var en praktisk mand, faldt det ham ind, at røg og svamp kunne man beskytte træværket imod ved at indsove dette i enten tjære eller beg. Altså der måtte netop i disse midler findes stoffer, der dræbte bakterier og andet dårligt. Han samlede nu hele sin lille familie i køkkenet, hvor der blev fyret godt op i komfuret, så meget, at ringene nærmest blev rødglødende. Han hældte derpå noget tjære eller beg ned i den i midten liggende runde plade, der jo har en fordybning i midten. Herover er der en jernstang, for at man med en ovnkrog kan fjerne denne. Og det var netop i denne fordybning, han anbragte den sorte substans. Denne gav sig så til at boble og syde, hvorpå der opstod en frygtelig os, der stod op i en gulbrun sky over komfuret. Han forlangte nu, at de alle skulle tage nogle dybe inhaleringer af tjæreosen. Dette var ingen rar oplevelse; men han helmede ikke, inden han var sikker på, at de alle havde fået fyldt lungerne med osen. Om dette tiltag hjalp, kan ikke siges; men ét står sikkert: Der var ingen i den familie, der fik sygdommen.

Til yderligere at beskrive sygdommens farlige karakter, kan jeg lige her fortælle om, hvordan jeg selv oplevede den på alt for nært hold:

I det første år, hvor jeg gik på Grindsted Real- og kostskole, var der to drenge, der boede på skolen; men de var alligevel i vores klasse. Den ene af disse blev syg og hostede og hostede, og pludselig kom der blod med op.

Det viste sig, at han havde fået tuberkulose. Han blev nu sendt til specialbehandling i Esbjerg. Vi skrev nogle breve fra klassen ned til ham, og han svarede også på disse. Men pludselig ophørte brevvekslingen, og vi hørte aldrig fra ham mere.

Svend Aage